

Glaustis prie Motinos Lietuvos, arba vasario promemorijos. 2020 metai

Vytautas Albertas GOCENTAS,
Vilnius

Gyvename nuostabiame krašte – Lietuvos valstybėje, kurios vardas Kvedlinburgo analuose įrašytas jau daugiau nei prieš tūkstantį metų – jo paminėjimui šiemet sukanka 1011-ieji metai.

Juk dar po trejų metų minėsime ir Klaipėdos uosto bei jūrinės Lietuvos valstybės atkūrimo 100–metį. Langas į Vakarus – atvertas prieš šimtmetį, o Lietuvos archyvų lentynose nebyliai glūdi Mažosios Lietuvos savanorių (MLS) anketos. Jie tęsė nepriklausomybės kovas ir čia, nors buvo demobilizuoti į atsargą, bet namo vis dar nėjo, o stoji į šaulius ir ant rankovių užsirišę žalius raiščius su raidėmis MLS žengė į Klaipėdos kraštą. Kiek šaulių, kiek gimnazistų, kiek Dotnuvos studentų stoji kovos talkon, kad Mažosios Lietuvos lietuvininkai pajustų Motinos Lietuvos sūnų petį, karštas širdis? Matas Šalčius žurnale „Trimitas“ (1928 m. Nr. 7, p. 222–223) rašė apie penkis Lietuvos šaulių žygius, kurių ketvirtasis – 1923 m. sausio mėn., kuomet šauliai išvadavo Klaipėdos kraštą ir grąžino jį Lietuvai. Visi lietuviai – Didžiosios, Mažosios ir išeivijos – susitelkė vienam reikalui, kad būtų įvykdytas istorinio 1918 m. lapkričio 30 d. Tilžės Akto testamentinis priesakas – glaustis prie Motinos Lietuvos, glaustis ir tuo pačiu išlikti su savo papročiais, tradicijomis.

Tai, pasak prof. habil. dr. Arnoldo Piročkino, viena iš penkių Lietuvos istorijos svarbiausių datų – tuomet nuo 1923 m. sausio 15–osios pradėtas žygis į Europos ir pasaulio vandenį. Lietuva Europai tampa žinoma kaip ir eksportuotoja. Mažų mažiausiai iš Klaipėdos uosto „Maisto“ šaldytuvų ir sandėlių keliauja bekonai, kiti mūsų krašto ūkininkų triūso išpuoselėti gaminiai. O kur dar mediena, celiuliozė – Klaipėda ir uostas vertingai įsitraukia į Lietuvos ūkio

bei pramonės rodiklių augimą, auga ir vystosi „Lietūkis“, „Linai“, „Drobė“, „Pienocentras“.

Taigi, bus išleista knygų, o memorialinė knyga-albumas „Mažosios Lietuvos savanoriai, MLS: anketos, fotografijos“ – tai ir vyriausiojo archyvaro, ir susisiekimo ministro veiklos priedermės. O ką mes, visa jūrinė Lietuva, dar turime atlikti? Bibliografinė retenybe yra išlikęs dokumentinių fotografijų leidinys „Klaipėdos sukilimas“. Sako, buvo išspausdintas, bet išliko tik kelių bibliofilų ir patriotų rinkiniuose. Šiuo pavadinimu buvo išleistas ir dramos kūrinys, rašoma eilėraščių, išliko atsiminimų – Mažosios Lietuvos metraštininkė Ieva Simonaitytė apie tai rašė savo knygoje, nes tomis 1923–ųjų sausio dienomis buvo Klaipėdos sukilėlių rėmėjų būryje – duonos riekės tepė sviestu, virė *kafiją* (toks klaipėdiškių kavos gėrimas) ir arbatą. Tos rankų ir širdies šilumos taip reikėjo speiguotoje sausio Klaipėdoje.

Ar šiandien dar atmename, ar norime atminti? Klausiu to ir savęs, ir Tavęs, ir Lietuvos valdžios vyrų bei moterų. Mes visi turime atsigręžti ir atminti bei pagerbti tuos drąsius jaunuolius ir vyrus, moteris. Jie laiku ir vietoje atliko pilietinę pareigą – tai pasitarnavo ir 1945, ir 1990 metais.

Visus 2023–uosius vyks kultūros, istorijos, ūkio ir verslo renginių – nesinori užbėgti už akių ir kažką vardyti ar diktuoti. Manykime, kad 2023–ųjų metų Jūros šventė bus renginių kulminacija. Kaip ir anuomet, į vieną gretą stos ne tik Klaipėdos, bet ir valstybės vadovai, bažnyčių hierarchai. Šiandien yra buvę puikių sambūrių pagerbiant XIX a. sukilėlius, o XX a. sukilėliai to taipgi susilauks.

Visa, ką per jubiliejinius metus įvykdžius, pasiliks knygos, konferencijų pranešimai, renginių vaizdo bei garso įrašai, fotografijos. Atminties įstaigos išleis

bibliografijas, kaip tai įprasta buvo minint pirmąją lietuviškąją knygą ar kitas iškilias Lietuvos valstybės gyvenimo istorines datas.

Todėl ir gera bei garbinga gyventi Tėvynėje. Vasario mėnesį teko pasitikti saulėtoje Egipto žemėje, o tiksliau, dykumos smėlynuose, uolų kanjonuose, prie Raudonosios jūros, jos Akabos įlankos – pietinėje Sinajaus pusiasalio pusėje. Išvydome 700 tūkstančių gyventojų turintį Sinajų, kuris savo plotu panašus į Lietuvą, o istorijoje žinomas nuo ikikristinių laikų. Čia – kalnas, čia Mozė išvydo degantį krūmą, o Viešpats Dievas perdavė lentas su 10-čia įsakymų. Per Sinajų į Meką keliauja musulmonai maldininkai.

Pastebėkime, kad iš minėto Sinajaus gyventojų skaičiaus net 600 tūkstančių yra beduinai, ir jie garbingai bei oriai gyvena su likusiais egiptiečiais. Jie ir klajokliai, ir oazių gyventojai. Kupranugariai vis dar jų gyvenimo artimieji, jų tuoktuvių dovanų dalis. Bet pastebėjome, kad ir automobiliai jiems šiandien paklūsta kaip tie dykumų kupriai... Jie drąsiai vairuoja tojotas, akimirksniu pasirenka kryptį ar vieną iš keturių smėlynuose vos regimų kelių...

Beduinų dauguma yra santarvėje su likusiais Egipto gyventojais. Tai galėtų būti gerasis pavyzdys ir Vilniaus, ir Klaipėdos krašto senbuvių ir naujakurių sugyvenimui bei vieningam darbui Lietuvos labui. Žinoma, šiaurinėje Sinajaus dalyje yra ir ginklų, narkotikų kelių, vedančių į kaimynines valstybes. O ir pietinėje dalyje turistų keliones lydi ne tik vietos gidai, bet ir ginkluoti apsaugininkai, keliuose budi reguliari Egipto valstybės kariuomenė. Ir Izraelyje žengiant maldos susikaupimui Raudų sienos link taip pat pasitinka ginkluoti valstybės kariai, yra metalo detektorių patikros, o į Jeruzalės kaimynystėje rymantį Betliejų patenki tik per Viešpaties Dievo ir ginkluotų palestiniečių malonę bei prasivėrusiems aukštose tvorose tarp vieno ir kito vietos gyventojų, kurie skiriasi tikėjimo išpažinimu, papročiais ir tradicijomis, bet veidai ir žvilgsniai tie patys – gyvenimo geismas buvo ir yra aukščiau sienų, skirtumų...

O vasaris Lietuvoje – taipgi gyvenimo geismas ir rūpesčiai dėl kasdienos džiaugsmo, rūpesčio. Pavyko perkelti savo tapybos darbų parodą iš Vilniaus liuteronų salės Vokiečių g. 20-ojo numerio į Tautinių bendrijų namų svetainę Raugyklos gatvės 25-ąjį numerį. Tai aštuonių tarptautinių tapybos plenerų, vykusių Rusnėje, darbų parodos mieliems Vilniaus gyventojams. Prieš tai, 2019 m. spalį, ši paroda viešėjo ir Klaipėdos bei Gargždų pašonėje – Dovilų etninės kultūros centro Lietuvininkų svetainėje. Pastarajame 2019-ųjų tapytojų sambūryje Rusnėje dalyvavo Nepalo, Indijos, Ukrainos, Sakartvelo, Vokietijos, Lietuvos menininkai – ir tapytojai, ir grafikai, ir net vienas juvelyras, o visi tapė drobės. Po vieną kasmet paliekame Salos etninės kultūros ir turizmo informacijos centrui, kuriam vadovauja kraštietė menininkė Birutė Servienė. Direktorė rašo projektus, ieško rėmėjų ir įvyksta stebuklas – kasmet daugybę gyventojų ir svečių

sutraukia renginys, kurį sumanytoja pavadino „Muzikuojanti Rusnė“. Atvyksta ir muzikų, ir skaitovų, ir menininkų. Vietos gyventojai ir Rusnės svetingoji seniūnė Dalia Drobniėnė kasdien visą savaitę vakaroja ir džiaugiasi vis ktonišku reginiu ar renginiu. Pabaigoje – baigiamasis vakaras, plenero dalyvių darbų paroda. Buvo nutapytas ir simbolinis atvirukas, kuris liko kaboti Rusnėje ant žydų sinagogos sienos – krantinėje du bendražygiai. Tai paminklas Gandžiui ir Kalenbachui. Iš Indijos ir Žemaičių Naumiesčio, kur greta Šilutės, taip pat Rusnės. Abu susitiko Indijos nepriklausomybės aušroje, o dabar – Rusnėje.

Išvykome gavę ir seniūnės dovanų, o didžiausia dovana – galimybė tapyti nuostabią Nemuno deltos salą, jos peizažus.

Taigi, gera ir malonu gyventi Lietuvoje, Klaipėdos ar Vilniaus krašte, nes tavo parodą Dovuose atveria lietuvininkų bendrijos „Mažoji Lietuva“ pirmininkė Renata Čėsnienė, Vilniuje – Lietuvos liuteronų bažnyčios vyskupas Mindaugas Sabutis, o Tautinių bendrijų namuose (TBN) aplanko Lietuvos Nepriklausomybės Akto signataras doc. dr. Vladas Terleckas su žmona Regina ir dukra Jūrate, tavo pasakojimo klausosi TBN direktorė Alvida Gedaminskienė, Vilniaus vokiečių bendruomenės pirmininkas Ervinas Peteraitis, bendruomenės choristai.

Tokios trumpos vasario *promemrijos*, kuomet atsibuvo ir doc. habil. dr. Ingė Lukšaitės 80-metis. Ji savo kalboje kėlė lietuviškumo ir lietuviybės klausimus Vilniuje bei Lietuvoje, o ir kiti pranešėjai antrino ir vertingai pasisakė Valdovų rūmuose vasario 27-osios vakarą. Pasibaigus pranešimams nuskambėjo trys liuteronų giesmės ir giesmė-sveikinimas, skirtas jubiliatei – koncertavo jungtinis liuteronų ir reformatų choras „Giesmė“, vadovaujamas kraštietės Astos Saldukienės, taip pat dainavo keturios liaudies dainų mokovės, vilkėdamos lininiais rūbais. Atrodė, kad ne keturios moterys, o visas būrys dainuoja.

Vakaro metu buvo surinkta beveik 1 000 eurų Reformatų skvere statomam paminklui – jis skirtas Reformacijai ir lietuviškosios raštijos pradininkams atminti bei pagerbti. Sumanytojai – Lietuvos Reformacijos istorijos ir kultūros draugija, rėmėjai – ir vakaro jubiliatė, perdavusi 5 000 eurų, ir Lietuvos Respublikos Vyriausybė, ir Lietuvos Respublikos kultūros ministerija, ir Lietuvos dailininkų sąjunga, o po šio vakaro – ir dar daugiau vilniečių.

Vasaris – vasaros vardu prisidengęs. Taip savo eilėraštyje, skirtame vasario mėnesiui, rašė Vincas Mykolaitis-Putinas. Buvo vasaryje ir bėdų, ir netekčių, ir ligų. Bet turime gyventi.

Jau saulelė atkoptama budina svieta... „Pavasario džiaugsmuose“ sakė ir sako mūsų visų lietuvių literatūrinės kūrybos pradininkas liuteronų kunigas iš Tolminkiemio bažnyčios sakyklos Kristijonas Donelaitis. ■